
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
Υπόθεση Μ.Τ. κατά της Ελλάδος
(42/1997/826/1032)

Απόφαση

Στρασβούργο, 9 Ιουνίου 1998

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ,

09.06.98

Υπογραφή:

H. PETZOLD

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΥΠΟΘΕΣΗ Μ.Τ. ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
(42/1997/826/1032)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

9 Ιουνίου 1998

Η παρούσα απόφαση, ενδέχεται να υποστεί περαιτέρω επεξεργασία, ως προς τη μορφοποίηση, πριν από τη δημοσίευση, υπό την οριστική μορφή της, στη *Συλλογή Αποφάσεων του Δικαστηρίου και της Επιτροπής [Recueil des arrêts et décisions]* 1998, από τις Εκδόσεις Carl Heymanns Verlag KG (Luxemburger Strasse 449, D-50939 Cologne) που αναλαμβάνει, επίσης, τη

διανομή, σε συνεργασία, για ορισμένες χώρες, με τους προμηθευτές που αναφέρονται στον κατάλογο της επόμενης σελίδας.

i

Κατάλογος προμηθευτών

Βέλγιο: Etablissements Emile Bruylant (rue de la Regence 67, B-1000 Bruxelles)

Λουξεμβούργο: Librairie Promoculture (14, rue Duchscher (place de Paris), B.P. 1142, L-1011 Luxembourg-Gare)

Ολλανδία: B.V. Juridische Boekhandel & Antiquariaat A. Jongbloed & Zoon (Noordeinde 39, NL-2514 GC La Haye)

ii

ΠΕΡΙΛΗΨΗ (1)

Απόφαση εκδοθείσα υπό Τμήματος

Ελλάς - ο κατηγορούμενος δεν διέθετε τον χρόνο και τις αναγκαίες ευκολίες προς προετοιμασία της υπεράσπισής του κατά τη διάρκεια της δίκης, και δεν του παρασχέθηκε συνήγορος κατά τη διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου

I. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ

Εξέταση των αιτιάσεων που περιορίζονται στο άρθρο 6 παρ. 1 σε συνδυασμό με την παράγραφο 3 (β) και (γ) της διάταξης αυτής, αφού ο προσφεύγων δεν υπέβαλε τα λοιπά επίδικα παράπονα ενώπιον του Δικαστηρίου.

II. ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Η θέση της Κυβερνήσεως όσον αφορά το θέμα της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων, σχετίζεται άμεσα με την αίτηση του προσφεύγοντος υπό το πρίσμα του άρθρου 6 παρ. 3 (γ).

1. Συντάχθηκε από τη Γραμματεία. Δεν δεσμεύει το Δικαστήριο.

Συμπέρασμα: Επί της ουσίας συνεκδίκαση της ένστασης (η απόφαση ελήφθη ομόφωνα).

III. ΑΡΘΡΟ 6 ΠΑΡ. 1 ΚΑΙ 3 (β) ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Ο δικηγόρος που ορίσθηκε συνήγορος του κατηγορουμένου, εκπροσωπούσε άλλο συγκατηγορούμενο - ο εν λόγω δικηγόρος διέθετε πολύ λίγο χρόνο για να μελετήσει τη δικογραφία και να προετοιμάσει την υπεράσπιση παρά τη σοβαρότητα του αδικήματος και την πολυπλοκότητα της υπόθεσης - έχοντας υπ' όψη το επιχείρημα του προσφεύγοντος, σύμφωνα με το οποίο υπήρχε σύγκρουση συμφερόντων ανάμεσα στον συγκατηγορούμενο και στον ίδιο, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί κάποιος να επικαλεσθεί, με σκοπό να δικαιολογήσει τη βραχύτητα αυτής της φάσης προετοιμασίας, το επιχείρημα ότι ο δικηγόρος ήταν άριστα ενημερωμένος όσον αφορά τη δικογραφία - σημειώθηκαν, επομένως, σοβαρές παραλείψεις όσον αφορά τη δίκαιη απονομή δικαιοσύνης σε πρώτο βαθμό.

Ωστόσο, ο προσφεύγων που εκπροσωπήθηκε από διαφορετικό δικηγόρο, αμφισβήτησε την καταδίκη και την ποινή που του επεβλήθη, ενώπιον του Εφετείου, αρμόδιου να εκδικάζει οιοδήποτε θέμα νόμω και ουσία και να ακυρώνει την εκδοθείσα απόφαση - ο δικηγόρος του προσφεύγοντος δεν υποστήριξε ενώπιον του Εφετείου ότι η καταδίκη υπόκειται σε εγγύηση και ότι έπρεπε να διαταχθεί νέα δίκη - απουσία σαφών ενδείξεων ότι το Εφετείο θα μπορούσε να υποθέσει, χωρίς να επιστηθεί η προσοχή του επί του συγκεκριμένου θέματος, ότι η διαδικασία που έλαβε χώρα σε πρώτο βαθμό, διεξήχθη χωρίς να εκπληρωθεί μία από τις διατυπώσεις που επιβάλλει ο νόμος.

Το Εφετείο απεφάνθη μετά το πέρας της συζητήσεως, κατά την οποία παρίστατο ο προσφεύγων μαζί με τον δικηγόρο του - ο

προσφεύγων είχε τη δυνατότητα να θέσει το θέμα της επικαλούμενης παρατυπίας ενώπιον του Εφετείου - κανένα στοιχείο δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν τηρήθηκε η αρχή της δικαίας απονομής δικαιοσύνης.

Συμπέρασμα: δεν υπήρξε παραβίαση (έξι ψήφοι έναντι τριών).

iii

IV. ΑΡΘΡΟ 6 ΠΑΡ. 1 ΚΑΙ 3 (γ) ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Υπενθυμίζεται η νομολογία περί του δικαιώματος που έχει κάθε πρόσωπο όπως η υπόθεσή του δικαστεί δικαίως.

Το Δικαστήριο είναι πεπεισμένο ότι ο προσφεύγων ήταν άπορος και ζητούσε να του παρασχεθεί συνήγορος δωρεάν για να υποβάλει αίτηση αναίρεσης - περαιτέρω, η παροχή συνηγόρου ενδεικνυόταν από το συμφέρον της δικαιοσύνης λόγω της σοβαρότητας του αδικήματος και της αυστηρότητας της ποινής, καθώς και λόγω της πολυπλοκότητας της διαδικασίας ενώπιον του Αρείου Πάγου - ο προσφεύγων ήταν αλλοδαπός και αγνοούσε την ελληνική γλώσσα και το ελληνικό δικανικό σύστημα - το ελληνικό δίκαιο δεν προβλέπει παροχή συνηγόρου κατά τη διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου.

Συμπέρασμα: απόρριψη της προκαταρκτικής ένστασης - υπήρξε παραβίαση (η απόφαση ελήφθη ομόφωνα).

V. ΑΡΘΡΟ 50 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

A. Υλική ζημία

Απόρριψη του αιτήματος - Δεν υπάρχει σχέση συνάφειας ανάμεσα στην παραβίαση και στην επικαλούμενη ζημία (η απόφαση ελήφθη ομόφωνα).

B. Ηθική βλάβη

Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση το Δικαστήριο επιδικάζει στον προσφεύγοντα ένα ποσό ως αποζημίωση (η απόφαση ελήφθη ομόφωνα).

Γ. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

Το αίτημα του προσφεύγοντος ικανοποιήθηκε εν μέρει (η απόφαση ελήφθη ομόφωνα).

Συμπέρασμα: Το εναγόμενο Κράτος καταδικάσθηκε να καταβάλει ορισμένα ποσά στον προσφεύγοντα για ηθική βλάβη και για έξοδα και δικαστική δαπάνη (η απόφαση ελήφθη ομόφωνα).

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

25.04.1983, *Pakelli c. Allemagne*; 29.04.1988, *Belilos c. Suisse*; 28.03.1990, *Granger c. Royaume-Uni*; 25.09.1992, *Pham Hoang c. France*; 21.09.1993, *Kremzow c. Autriche*; 28.10.1994, *Boner c. Royaume-Uni*; 19.07.1995, *Kerojarvi c. Finlande*; 16.12.1997, *Raninen c. Finlande*.

Στην υπόθεση M.T. κατά της Ελλάδος (1),

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που, σύμφωνα με το άρθρο 43 της Σύμβασης για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση») και τις οικείες διατάξεις του Κανονισμού Α (2) του εν

Σημειώσεις του Γραμματέα

(1) Η υπόθεση φέρει τον αριθμό 42/1997/826/1032. Οι δύο πρώτοι αριθμοί υποδηλώνουν τη σειρά κατά το έτος εισαγωγής (δεύτερος αριθμός), οι δύο τελευταίοι τη θέση που καταλαμβάνει στον κατάλογο των υποθέσεων, των οποίων έχει επιληφθεί το Δικαστήριο από της θεσπίσεως του θεσμού, και στον κατάλογο των αντιστοίχων αρχικών προσφυγών ενώπιον της Επιτροπής.

(2) Ο Κανονισμός Α εφαρμόζεται εφ' όλων των υποθέσεων που

λόγω Δικαστηρίου, συγκροτήθηκε από Τμήμα απαρτιζόμενο από τους εξής δικαστές:

R. BERNHARDT, *Πρόεδρο,*

J. DE MEYER,

N. ΒΑΛΤΙΚΟ,

I. FOIGHEL,

J. MAKARCZYK,

P. JAMBREK,

P. KURIS,

J. CASADEVALL,

P. VAN DIJK,

καθώς και από τους H. PETZOLD, *Γραμματέα,* και P.J. MAHONEY, *Αναπληρωτή Γραμματέα,*

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο, στις 28 Φεβρουαρίου και 20 Μαΐου 1998,

Εκδίδει την παρούσα απόφαση, η επιψήφιση της οποίας έλαβε χώρα κατά την ως άνω τελευταία ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Την υπόθεση έφερε ενώπιον του Δικαστηρίου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων («η Επιτροπή») στις 16 Απριλίου 1997, εντός της τριμήνου προθεσμίας που ορίζουν τα άρθρα 32 παρ. 1 και 47 της Σύμβασης. Αρχικά, είχε υποβληθεί

έχουν παραπεμφθεί στο Δικαστήριο πριν από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του Πρωτοκόλλου Νο 9 (1^η Οκτωβρίου 1994) και, εν συνεχεία, μόνον επί των υποθέσεων που αφορούν Κράτη, τα οποία δεν δεσμεύονται από το εν λόγω Πρωτόκολλο. Αντιστοιχεί δε στον Κανονισμό που ετέθη σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1983 και υπέστη, έκτοτε, πλείστες όσες τροποποιήσεις.

υποβληθεί κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας η υπ' αριθ. 24294/94 προσφυγή του Τανζανού υπήκου, M.T. της οποίας επελήφθη η Επιτροπή στις 6 Απριλίου 1993 δυνάμει του άρθρου 25.

Η αίτηση της Επιτροπής παραπέμπει στα άρθρα 44 και 48, καθώς και στη δήλωση της Ελλάδος ότι αναγνωρίζει ως υποχρεωτική τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου (άρθρο 46). Αντικείμενο δε αυτής είναι να κριθεί αν από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης συνάγεται ότι το εναγόμενο Κράτος δεν συμμορφώθηκε προς τις επιταγές των άρθρων 5 παρ. 2 και 6 της Σύμβασης.

2. Ανταποκρινόμενος στην πρόσκληση που προβλέπεται στο άρθρο 33 παρ. 3 (δ) του Κανονισμού Α, ο προσφεύγων δήλωσε ότι επιθυμεί να συμμετάσχει στη διαδικασία και να διορίσει δικηγόρο (άρθρο 30).

3. Το προς συγκρότηση Τμήμα απαρτιζόταν αυτοδικαίως από τον Ν. Βαλτίκο, εκλεγμένο δικαστή ελληνικής υπηκοότητας (άρθρο 43 της Σύμβασης), και τον R. Ryssdal, Πρόεδρο του Δικαστηρίου (άρθρο 21 παρ. 4 (β) του Κανονισμού Α). Στις 28 Απριλίου 1997, επιμελεία του Προέδρου του Δικαστηρίου, κληρώθηκαν τα ονόματα των υπολοίπων επτά μελών, ήτοι των R. Macdonald, J. De Meyer, I. Foighel, P. Jambrek, P. Kuris, J. Casadevall P. Van Dijk (άρθρα 43 *in fine* της Σύμβασης και 21 παρ. 5 του Κανονισμού Α). Στη συνέχεια, ο R. Bernhardt, Αντιπρόεδρος του Δικαστηρίου, και ο J. Makarczyk, αναπληρωτής, αντικατέστησαν τον R. Ryssdal και τον R. Macdonald, λόγω κωλύματος των τελευταίων (άρθρα 21 παρ. 6, δεύτερο εδάφιο, 22 παρ. 1 και 24 παρ. 1 του Κανονισμού Α).

4. Υπό την ιδιότητα του τότε Προέδρου του Τμήματος (άρθρο

21 παρ. 6 του Κανονισμού Α), ο R. Rysdall συνεννοήθηκε, μέσω του Γραμματέως, με τον Πληρεξούσιο της Ελληνικής Κυβέρνησης («η Κυβέρνηση»), με τον δικηγόρο του προσφεύγοντος και με τον πληρεξούσιο της Επιτροπής, σχετικά με την οργάνωση της διαδικασίας (άρθρα 37 παρ. 1 και 38). Σύμφωνα με τις εκδοθείσες σχετικές αποφάσεις, ο Γραμματέας παρέλαβε το υπόμνημα του προσφεύγοντος στις 12 Νοεμβρίου, και, στις 14 Νοεμβρίου, το υπόμνημα της Κυβέρνησης.

5. Σύμφωνα με την απόφαση του Προέδρου, η συζήτηση διεξήχθη κατά τη διάρκεια δημόσιας συνεδρίασης, στις 26 Φεβρουαρίου 1998, σε αίθουσα του κτιρίου του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο Στρασβούργο. Προηγουμένως, είχε λάβει χώρα μία προκαταρκτική συνεδρίαση του Δικαστηρίου.

Παρέστησαν:

- για την Κυβέρνηση

ο Γ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, Πάρεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, *εκπρόσωπος του πληρεξουσίου,*

ο Κ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Σύμβουλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, *σύμβουλος,*

- για την Επιτροπή

ο G. RESS, *πληρεξούσιος,*

- για τον προσφεύγοντα

ο Σ. ΤΣΑΚΥΡΑΚΗΣ,

Δικηγόρος Δ.Σ. Αθηνών, *δικηγόρος,*

η Ε. ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ, νομικός, *δικηγόρος.*

Το Δικαστήριο άκουσε τις δηλώσεις των G. RESS, Σ. ΤΣΑΚΥΡΑΚΗ, Κ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ και Γ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

.....
Γραφείο Μεταφράσεων Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Étrangères de la République Hellénique, Athènes.

Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translations Office, Athens.

A. Ο προσφεύγων

6. Ο προσφεύγων τυγχάνει Τανζανός υπήκοος. Γεννήθηκε το 1957 και είναι ήδη κάτοικος Τανζανίας. Είναι ναυτικός και ανήκει στο εμπορικό ναυτικό του Κράτους του.

Το 1986, καταδικάστηκε στην Ελλάδα για αδικήματα που προβλέπονται από τη νομοθεσία περί ναρκωτικών, σε ποινή φυλάκισης. Απολύθηκε το Νοέμβριο 1989 και απελάθηκε από την Ελλάδα.

B. Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης

7. Στις 16 Φεβρουαρίου 1990, κάποιος ονόματι G. C. συνελήφθη στο αεροδρόμιο της Αθήνας για μεταφορά ναρκωτικών ουσιών. Βρήκαν επάνω του έναν αριθμό τηλεφώνου που, μετά από έρευνα, απεδείχθη ότι ήταν ο αριθμός τηλεφώνου ενός ξενοδοχείου στον Πειραιά, στο οποίο διέμενε τότε ο προσφεύγων που είχε επιστρέψει στην Ελλάδα. Η Αστυνομία μετέβη στο εν λόγω ξενοδοχείο.

Εκεί ανακάλυψε ότι ο προσφεύγων είχε στην κατοχή του πλαστό διαβατήριο. Φαίνεται, ωστόσο, ότι ο M.T. δεν συνελήφθη να έχει στην κατοχή του ναρκωτικά ή άλλα ενοχοποιητικά στοιχεία.

8. Ο προσφεύγων συνελήφθη και οδηγήθηκε αυθημερόν στην Αθήνα όπου ανακρίθηκε από την Αστυνομία. Σύμφωνα με την επίσημη έκθεση, ο ενδιαφερόμενος δήλωσε ότι δεν εννοεί την ελληνική αλλά ότι ομιλεί την αγγλική, και κάποιος ονόματι H. Λ., αστυνομικός ομιλών την αγγλική, ανέλαβε καθήκοντα διερμηνέα.

Στην έκθεση αναφέρεται επίσης ότι ο προσφεύγων ανακρίθηκε σχετικά με τους λόγους σύλληψής του και το πλαστό διαβατήριο που βρέθηκε στην κατοχή του. Παρέσχε λεπτομερείς διευκρινίσεις όσον αφορά τις μετακινήσεις που πραγματοποίησε μετά την

απέλασή του από την Ελλάδα, τρεις μήνες πριν (παράγραφος 6 ανωτέρω), αλλά αρνήθηκε κάθε συμμετοχή σε διακίνηση ναρκωτικών.

Η Αστυνομία τον ανέκρινε εκ νέου την επομένη, πάντα με τον Η. Α. ως διερμηνέα.

9. Στις 18 Φεβρουαρίου 1990, ο προσφεύγων οδηγήθηκε στον εισαγγελέα, ο οποίος άσκησε σε βάρος του ποινική δίωξη για πλαστογραφία και διάφορα αδικήματα που προβλέπονται από τη νομοθεσία περί ναρκωτικών ουσιών. Δεν αμφισβητεί το γεγονός ότι, στην περίπτωση αυτή, έτυχε παραστάσεως διερμηνέως.

Στη συνέχεια, παραπέμφθηκε στον ανακριτή, ο οποίος του εξέθεσε τις πράξεις για τις οποίες κατηγορείτο.

Στην επίσημη έκθεση αναφέρεται ότι, ενώπιον του ανακριτού, ο Μ.Τ. έτυχε παραστάσεως δικηγόρου ομιλούντος την αγγλική, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα διερμηνέως.

10. Στις 20 Φεβρουαρίου 1990, ο προσφεύγων οδηγήθηκε εκ νέου στον ανακριτή για κατάθεση. Σύμφωνα με την επίσημη έκθεση, έτυχε παραστάσεως του Α., Δικηγόρου Δ.Σ. Αθηνών, και ενός υπαλλήλου του Δικαστηρίου, ομιλούντος την αγγλική, ο οποίος ανέλαβε χρέη διερμηνέως.

Ο ανακριτής διέταξε την προσωρινή κράτηση του προσφεύγοντος.

11. Στις 21 Ιουνίου 1991, ο προσφεύγων και τρεις συγκατηγορούμενοι εμφανίσθηκαν ενώπιον του Τριμελούς Εφετείου Αθηνών, το οποίο, λόγω της σοβαρότητας των κατηγοριών, ήταν αρμόδιο να εκδικάσει την υπόθεση σε πρώτο βαθμό. Παρίστατο διερμηνέας, τον οποίο είχε διορίσει το δικαστήριο. Ο προσφεύγων δήλωσε ότι εκπροσωπείται από τον Δικηγόρο Α., επειδή, όμως, ο εν λόγω δικηγόρος απουσίαζε

(συμμετείχε στην απεργία), ζήτησε αναβολή. Οι συγκατηγορούμενοι διατύπωσαν ανάλογα αιτήματα. Το δικαστήριο ανέβαλε τη δίκη.

12. Ο προσφεύγων και οι συγκατηγορούμενοί του παρέστησαν εκ νέου ενώπιον του ιδίου δικαστηρίου στις 12 Ιουλίου 1991. Παρίστατο διερμηνέας, τον οποίο είχε διορίσει το δικαστήριο. Επειδή ο Α., δικηγόρος του προσφεύγοντος, απουσίαζε, το δικαστήριο ζήτησε από το δικηγόρο Ν., συνήγορο ενός από τους συγκατηγορούμενους, να αναλάβει και την υπεράσπιση του Μ. Twalib. Ο δικηγόρος Ν. δέχθηκε και, σύμφωνα με τα πρακτικά της δίκης, ο δικαστής διέταξε «μικρή διακοπή» για να μελετήσει τη δικογραφία.

13. Στις 16 Ιουλίου 1991, το Τριμελές Εφετείο Αθηνών κήρυξε τον προσφεύγοντα ένοχο εισαγωγής και μεταφοράς ναρκωτικών ουσιών, και χρήσης πλαστού εγγράφου. Τον καταδίκασε σε ισόβια κάθειρξη και σε καταβολή προστίμου ύψους έξι εκατομμυρίων δραχμών για τα αδικήματα που προβλέπονται από τη νομοθεσία περί ναρκωτικών, καθώς και σε οκτώ μήνες φυλάκιση για χρήση πλαστού εγγράφου.

Ο προσφεύγων άσκησε έφεση.

14. Η έφεση εκδικάσθηκε στις 18 Μαρτίου 1993 από πενταμελές τμήμα του Εφετείου Αθηνών, το οποίο, σύμφωνα με τη γενική αρχή της Ελληνικής Ποινικής Δικονομίας, ήταν εν προκειμένω αρμόδιο να εκδικάσει την έφεση κατά της απόφασης του τριμελούς εφετείου. Ο ενδιαφερόμενος έτυχε εκ νέου παραστάσεως διερμηνέως, τον οποίο είχε διορίσει το δικαστήριο, και του Ε. Α., δικηγόρου που του παρέσχε μία ανθρωπιστική οργάνωση.

15. Το δικαστήριο κήρυξε τον προσφεύγοντα ένοχο για

σύσταση και συμμορία στην εισαγωγή και τη μεταφορά ναρκωτικών, και για χρήση πλαστού εγγράφου, και τον απήλλαξε από τις λοιπές κατηγορίες. Τον καταδίκασε δε σε δώδεκα έτη φυλάκισης για αδικήματα που προβλέπονται από τη νομοθεσία περί ναρκωτικών και σε τρεις μήνες φυλάκιση για χρήση πλαστού εγγράφου, καθώς και σε πρόστιμο πέντε εκατομμυρίων δραχμών. Η απόφαση εκδόθηκε από το δικαστήριο μετά την περάτωση της συζήτησης, αλλά καταχωρήθηκε καθαρογραμμένη στις 4 Μαΐου 1993. Σύμφωνα με τα πρακτικά, ο Πρόεδρος του δικαστηρίου γνωστοποίησε δεόντως στους κατηγορούμενους, συμπεριλαμβανομένου του προσφεύγοντος, την προθεσμία αναίρεσως. Η γνωστοποίηση αυτή μεταφράστηκε για να την εννοήσει ο προσφεύγων.

16. Ο προσφεύγων ζήτησε την αναίρεση της ως άνω απόφασης στις 26 Μαρτίου 1993, αφού συμπλήρωσε και παρέδωσε στις σωφρονιστικές αρχές το σχετικό έντυπο. Στην παράγραφο που αφορά τους λόγους αναίρεσης, ο προσφεύγων σημείωσε ότι ο δικηγόρος του θα τους εξέθετε σε εύθετο χρόνο. Στο ίδιο έντυπο, ο προσφεύγων σημείωσε το όνομα του δικηγόρου Π. ως «δικηγόρου διενεργούντος δικαστικές πράξεις».

17. Στις 8 Ιουνίου 1993, μέσω της σωφρονιστικής διοίκησης, ο προσφεύγων ζήτησε από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου να διορίσει δικηγόρο στα πλαίσια της δικαστικής συνδρομής, για να τύχει παραστάσεως αυτού κατά την προετοιμασία της αναίρεσης. Οι σωφρονιστικές αρχές βεβαίωσαν τη λήψη της εν λόγω αίτησης.

18. Στις 12 Ιουλίου 1993, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση αναίρεσης ως απαράδεκτη για το λόγο ότι ο προσφεύγων δεν είχε προτείνει κανένα λόγο αναίρεσης.

19. Στις 4 Απριλίου 1994, ο προσφεύγων υπέβαλε δεύτερη

αίτηση στον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, επικαλούμενος την οικονομική του κατάσταση και ζητώντας από το δικαστήριο να τον πληροφορήσει σχετικά με την πορεία της υπόθεσής του. Οι σωφρονιστικές αρχές βεβαίωσαν τη λήψη της εν λόγω αίτησης.

20. Στις 27 Απριλίου 1994, ο προσφεύγων πληροφορήθηκε από τη σωφρονιστική διοίκηση την απόρριψη της αίτησης αναιρέσεως.

21. Με την από 23 Φεβρουαρίου 1995 επιστολή του προς τον πληρεξούσιο της Κυβερνήσεως, ο αντιεισαγγελέας του Αρείου Πάγου δήλωσε ότι δεν μπόρεσε να βρει καμία αίτηση δικαστικής συνδρομής του προσφεύγοντος προς τον Πρόεδρο ή τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Περαιτέρω, βεβαίωσε ότι ο νόμος, σε καμία περίπτωση δεν υποχρέωνε τα δικαστήρια ή κάποια άλλη δημόσια αρχή να διορίζουν δικηγόρο, ώστε οι κατηγορούμενοι που υποβάλλουν αίτηση αναιρέσεως, να τυγχάνουν παραστάσεως δικηγόρου. Συνεπώς, ακόμη και αν ο προσφεύγων είχε υποβάλει αίτηση δικαστικής συνδρομής, ο Άρειος Πάγος δεν θα υποχρεούταν να ανταποκριθεί στο αίτημα αυτό.

II. ΤΟ ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

22. Το άρθρο 340 παρ. 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ορίζει ότι στα κακουργήματα ο πρόεδρος του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου διορίζει, από πίνακα που καταρτίζει κάθε χρόνο τον Ιανουάριο το διοικητικό συμβούλιο του οικείου δικηγορικού συλλόγου, υποχρεωτικά συνήγορο στον κατηγορούμενο που δεν έχει συνήγορο. Ο συνήγορος διορίζεται τρεις ημέρες τουλάχιστον πριν από τη συνεδρίαση, αν το ζητήσει ο κατηγορούμενος ακόμα και με απλή επιστολή προς τον εισαγγελέα ή τον πρόεδρο. Ο συνήγορος που διορίζεται εξ επαγγέλματος έχει στη διάθεσή του αμέσως τη δικογραφία.

Το άρθρο 376 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ορίζει ότι σε περίπτωση που η κατηγορία αφορά κακούργημα, αν ο κατηγορούμενος δεν έχει συνήγορο και υποβάλει σχετικό αίτημα, ο πρόεδρος του Εφετείου διορίζει συνήγορό του. Το άρθρο 340 παρ. 1 εφαρμόζεται *mutatis mutandis*.

23. Σύμφωνα με το άρθρο 473 παρ. 1 και 3 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, η προθεσμία για αίτηση αναίρεσης είναι δέκα ημέρες από την καθαρογράφηση της απόφασης, δηλαδή από την ημέρα που θα καταχωρηθεί καθαρογραμμένη στο ειδικό βιβλίο που τηρείται από τη γραμματεία του ποινικού δικαστηρίου. Σύμφωνα με το άρθρο 474 του Κώδικα, η αναίρεση ασκείται με δήλωση σε δημόσια αρχή, όπως ο διευθυντής των φυλακών, στις οποίες κρατείται ο ενδιαφερόμενος. Για τη δήλωση συντάσσεται έκθεση, στην οποία πρέπει να διατυπώνονται οι λόγοι για τους οποίους ασκείται η αναίρεση. Το άρθρο 473 παρ. 2 του Κώδικα προβλέπει συμπληρωματική προθεσμία είκοσι ημερών, μέσα στην οποία εκείνος που καταδικάστηκε μπορεί να ασκήσει αναίρεση κατά της καταδικαστικής απόφασης με σχετική δήλωση, που επιδίδεται στον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου.

24. Στο άρθρο 510 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας απαριθμούνται όλοι οι λόγοι αναίρεσης, μεταξύ των οποίων και ορισμένες ακυρότητες που συνέβησαν κατά τη διαδικασία, και η εσφαλμένη εφαρμογή ή ερμηνεία ουσιαστικών ποινικών διατάξεων. Σύμφωνα με τα άρθρα 476 παρ. 1 και 513 παρ. 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, όπως έχουν ερμηνευθεί από τον Αρειο Πάγο, αίτηση αναίρεσης, με την οποία δεν προτείνονται οι λόγοι αναίρεσης, δεν είναι παραδεκτή (Α.Π. 1438/86, *Ποινικά Χρονικά*, τ. 37, σελ. 170, Α.Π. 73/87, *Ποινικά Χρονικά*, τ. 37, σελ. 314, και Α.Π. 182/87, *Ποινικά Χρονικά*, τ. 37, σελ. 605).

25. Σύμφωνα με το άρθρο 509 παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ο συντάκτης της αίτησης μπορεί να προτείνει και «πρόσθετους λόγους» αναίρεσης με συμπληρωματικό υπόμνημα που κατατίθεται δεκαπέντε τουλάχιστον ημέρες πριν από την ορισμένη για τη συζήτηση της αναίρεσης ημέρα στο γραμματέα της εισαγγελίας του Αρείου Πάγου. Εν τούτοις, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου, οι «πρόσθετοι λόγοι» λαμβάνονται υπ' όψη μόνον όταν με την εισαγωγική έκθεση προτείνεται τουλάχιστον ένας λόγος που έχει κριθεί παραδεκτός και επαρκώς βάσιμος (Α.Π. 242/1951, 341/1952, 248/1958, 472/1970, 892/1974, 758/1979, *Νομικό Βήμα* 1980, σελ. 56, Α.Π. 647/1983, 1438/1986 και 1453/87, *Ποινικά Χρονικά*, τ. 38, σελ. 191).

Παρά τη νομολογία αυτή, ένας κατηγορούμενος μπορεί να χρησιμοποιήσει την προθεσμία που προβλέπεται στο άρθρο 473 παρ. 2 του Κώδικα (παράγραφος 23 ανωτέρω) για να συμπληρώσει αίτηση αναίρεσης που έχει υποβάλει ενώπιον μιας από τις αρχές που αναφέρονται στο άρθρο 474 του Κώδικα, όταν η δήλωση, με την οποία ασκείται η αναίρεση, δεν περιέχει «επαρκώς βάσιμους λόγους αναίρεσης».

26. Δυνάμει του άρθρου 513 παρ. 3 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, οι διάδικοι παρίστανται στη συζήτηση με συνήγορο. Ο Άρειος Πάγος δήλωσε ότι ο Κώδικας δεν προβλέπει για την αναίρεση διορισμό συνηγόρου από το δικαστήριο και ότι το άρθρο 6 παρ. 3 (γ) της Σύμβασης δεν έχει εφαρμογή κατά τη διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου, το οποίο δεν αποφασίζει για την κατηγορία ποινικής φύσεως (Α.Π. 381/1982, *Ποινικά Χρονικά*, τ. 32, σελ. 928, Α.Π. 724/1992, *Ποινικά Χρονικά*, τ. 32, σελ. 656, και Α.Π. 1368/92).

27. Σύμφωνα με το άρθρο 546 παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, η καταδικαστική απόφαση γίνεται αμετάκλητη όταν δεν επιτρέπεται ένδικο μέσο κατ' αυτής ή δεν άσκησε έφεση ο ενδιαφερόμενος ή το ένδικο μέσο ασκήθηκε εμπρόθεσμα και απορρίφθηκε.

ΔΙΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

28. Ο Μ.Τ. προσέφυγε ενώπιον της Επιτροπής, στις 6 Απριλίου 1993, παραπονούμενος ότι, κατά τον χρόνο της σύλληψής του, δεν είχε πληροφορηθεί τις σε βάρος του κατηγορίες σε γλώσσα που εννοούσε (άρθρο 5 παρ. 2 της Σύμβασης), ότι δεν έτυχε παραστάσεως διερμηνέως κατά τις πρώτες ανακρίσεις από την Αστυνομία, από τον εισαγγελέα και από τον ανακριτή (άρθρο 6 παρ. 1 και 3 (ε)), ότι ο δικηγόρος που διόρισε το δικαστήριο που δικάζε σε πρώτο βαθμό, δεν διέθετε τον χρόνο και τις αναγκαίες ευκολίες προς προετοιμασία της υπεράσπισής του (άρθρο 6 παρ. 1 και 3 (β)) και ότι δεν έτυχε παροχής συνηγόρου δωρεάν για να προετοιμάσει την υπεράσπισή του και να παρασταθεί κατά την εκδίκαση της υπόθεσής του από τον Άρειο Πάγο (άρθρο 6 παρ. 1 και 3 (γ)).

Στις 24 Φεβρουαρίου 1996, η Επιτροπή έκανε δεκτή την προσφυγή (υπ' αριθ. 24294/94). Στην από 25 Φεβρουαρίου έκθεσή της (άρθρο 31) η Επιτροπή διατυπώνει τη γνώμη ότι i) υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 (γ) (η απόφαση ελήφθη ομόφωνα), ii) δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 (β) (είκοσι τέσσερις ψήφοι έναντι έξι), iii) δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 (ε) (η απόφαση ελήφθη ομόφωνα), και iv) δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5 παρ. 2 (η απόφαση ελήφθη ομόφωνα). Το πλήρες κείμενο της γνωμοδότησης της Επιτροπής και η διάφορη γνώμη, από την

οποία συνοδεύεται, επισυνάπτονται στην παρούσα απόφαση (1).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΚΑΤΑΤΕΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

30. Στο υπόμνημά του και κατά τη συζήτηση, ο προσφεύγων ζήτησε από το Δικαστήριο να βεβαιώσει ότι από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης προκύπτει ότι το εναγόμενο Κράτος παραβίασε το άρθρο 6 παρ. 1 σε συνδυασμό με τις παραγράφους 3 (β) και (γ) του ίδιου άρθρου της Σύμβασης. Δεν επανέλαβε τις αιτιάσεις που αφορούσαν τα άρθρα 5 παρ. 2 και 6 παρ. 1 και 3 (ε), που είχε διατυπώσει ενώπιον της Επιτροπής. Παρακάλεσε, επίσης, το Δικαστήριο να εκδώσει απόφαση, η οποία να του χορηγεί δίκαια ικανοποίηση, σύμφωνα με το άρθρο 50.

31. Η Κυβέρνηση κάλεσε από πλευράς της το Δικαστήριο, τόσο με το υπόμνημά της όσο και κατά τη συζήτηση, να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη για το λόγο ότι ο προσφεύγων δεν εξήντησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Επικουρικώς, παρακάλεσε το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση του ενδιαφερομένου γιατί τα επίδικα παράπονα δεν σχετίζονται με καμία παράβλεψη όσον αφορά τη Σύμβαση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΟ

I. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ

32. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η Επιτροπή, όταν του παρέπεμψε την υπόθεση, του ζήτησε να αποφασίσει εάν τα πραγματικά περιστατικά συνεπάγονταν, κυρίως, παραβίαση του άρθρου 5 παρ. 2 και του άρθρου 6 παρ. 1 σε συνδυασμό με την παράγραφο 3 (ε) αυτής της διάταξης της Σύμβασης (παράγραφος 1 ανωτέρω). Κατά την Επιτροπή, δεν υπήρξε εν προκειμένω

1. *Σημείωση του Γραμματέα:* Για πρακτικούς λόγους, θα συμπεριληφθεί μόνο στην τυπωμένη έκδοση (*Recueil des arrêts et decisions* 1998), όσοι όμως το επιθυμούν, μπορούν να το

παραβίαση των διατάξεων αυτών.

33. Ενόψει των ως άνω διαπιστώσεων της Επιτροπής, ο προσφεύγων δήλωσε, με υπόμνημα που κατέθεσε στο Δικαστήριο, ότι δεν επιθυμούσε πλέον να επαναλάβει ενώπιόν του της εν λόγω αιτιάσεις. Κατά τη συζήτηση, η Κυβέρνηση δεν αναφέρθηκε περαιτέρω σε αυτές, και ο πληρεξούσιος της Επιτροπής επιβεβαίωσε το γεγονός ότι ο κ. Μ.Τ. δεν προτίθετο να τις επαναλάβει ενώπιον του Δικαστηρίου.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο θα περιορίσει την εξέταση στις αιτιάσεις του προσφεύγοντα που αφορούν την παράγραφο 1 του άρθρου 6 σε συνδυασμό με την παράγραφο 3 (β) και (γ) της διάταξης αυτής.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗΣ ΕΝΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

34. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει, όπως έπραξε και ενώπιον της Επιτροπής, ότι πρέπει να απορριφθούν οι αιτιάσεις του προσφεύγοντος ως απαράδεκτες, επειδή ο ενδιαφερόμενος δεν εξήντησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα, όπως ορίζει το άρθρο 26 της Σύμβασης.

Επισημαίνει δε ότι αν και ο προσφεύγων πληροφορήθηκε από τον Πρόεδρο του Εφετείου τις προβλεπόμενες από το νόμο προϋποθέσεις, υπό τις οποίες ασκείται αναίρεση (παράγραφος 15 ανωτέρω), δεν διατύπωσε, εν τούτοις, τους λόγους αναίρεσης στο υπόμνημά του, και κατά συνέπεια ο Άρειος Πάγος έπρεπε να κηρύξει την αίτηση απαράδεκτη (παράγραφοι 16 και 18 ανωτέρω). Ο Μ.Τ. δεν εξήντησε επομένως τα ένδικα μέσα που έθεσε στη διάθεσή του το εσωτερικό δίκαιο.

35. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η θέση της Κυβερνήσεως όσον αφορά το ζήτημα της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων

προμηθευτούν από τη Γραμματεία.

και το βάσιμο των παραπόνων που διατυπώνει ο προσφεύγων στα πλαίσια του άρθρου 6 παρ. 3 (γ) που αφορά τη μη παροχή συνηγόρου δωρεάν κατά τη διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου, συνδέονται άμεσα. Το Δικαστήριο συνεκδικάζει επομένως επί της ουσίας την εν λόγω ένσταση (βλέπε, *mutatis mutandis*, την απόφαση Κρεμζον κατά της Αυστρίας της 21^{ης} Σεπτεμβρίου 1993, serie A No 268, σελ. 41, παρ. 42).

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΠΑΡ. 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟ 3 (β)

36. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι ο δικηγόρος που τον εκπροσώπησε κατά τη διαδικασία ενώπιον του Τριμελούς Εφετείου Αθηνών, που δίκασε σε πρώτο βαθμό, δεν διέθετε τον χρόνο και τις αναγκαίες ευκολίες προς προετοιμασία της υπεράσπισής του, και ότι υπήρξε επομένως παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 (β) της Σύμβασης, που ορίζει σχετικά ότι:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικάως (...) υπό (...) δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση (...) επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. (...)

(...)

3. Ειδικώτερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα:

(...)

(β) όπως διαθέτη τον χρόνο και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του,

(...)

A. Επιχειρήματα των παρισταμένων

37. Ο προσφεύγων επισημαίνει ότι ο συνήγορός του κατά τη διαδικασία σε πρώτο βαθμό είχε στη διάθεσή του χρόνο

λιγότερο από μία ώρα για να μελετήσει τη δικογραφία (παράγραφος 12 ανωτέρω). Εξ άλλου, ο εν λόγω δικηγόρος δεν μπορούσε να εκπροσωπήσει κατάλληλα τα συμφέροντά του επειδή ήταν δικηγόρος και ενός συγκατηγορούμενου, του οποίου τα συμφέροντα ήταν αντίθετα προς εκείνα του M.T.. Το γεγονός ότι η διαδικασία σε πρώτο βαθμό κατέληξε στην καταδίκη του, ήταν δυσμενές για τη θέση του κατά τη διαδικασία της έφεσης. Υποστηρίζει ότι το Εφετείο έπρεπε, υπό τις συνθήκες αυτές, να ακυρώσει την καταδικαστική απόφαση και να διατάξει νέα δίκη.

38. Η Κυβέρνηση επισημαίνει ότι ο δικηγόρος που διορίστηκε για να εκπροσωπήσει τον προσφεύγοντα, ήταν καλά ενημερωμένος σχετικά με τη δικογραφία, αφού ήταν δικηγόρος και ενός άλλου κατηγορούμενου στην ίδια υπόθεση. Ο χρόνος που του διατέθηκε ήταν επομένως αρκετός για να προετοιμάσει την υπεράσπιση. Κατά τα λοιπά, ούτε ο ενδιαφερόμενος ούτε ο διορισθείς δικηγόρος του ζήτησαν από το δικαστήριο να διαθέσει περισσότερο χρόνο για να προετοιμαστεί ο συνήγορος, και ο M. Twalib δεν έφερε καμία αντίρρηση όταν το δικαστήριο διόρισε τον συνήγορό του. Πάντως, όπως εκτιμά η Κυβέρνηση, οιαδήποτε τυχόν παρατυπία κατά τη διαδικασία σε πρώτο βαθμό, αποκαταστάθηκε κατά τη διαδικασία της έφεσης.

39. Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι οι κατηγορίες που απαγγέλθηκαν σε βάρος του προσφεύγοντος, επανεξετάστηκαν κατά τη διαδικασία της έφεσης. Ο ενδιαφερόμενος δεν αμφισβητεί ότι όντως εκπροσωπήθηκε κατά τη συζήτηση που διεξήχθη στα πλαίσια της έφεσης, και η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 (β) της Σύμβασης. Ο πληρεξούσιος της Επιτροπής προσθέτει ότι αν και ο

δικηγόρος του προσφεύγοντος κατά τη διαδικασία σε πρώτο βαθμό διέθετε λιγότερο από μία ώρα για να μελετήσει τη δικογραφία, ήταν ωστόσο άριστα ενημερωμένος σχετικά με την υπόθεση αφού ήταν συνήγορος του ενός από τους συγκατηγορούμενους.

B. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

40. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, επειδή απουσίαζε ο δικηγόρος του προσφεύγοντος κατά τη συζήτηση, το δικαστήριο που δικάζε σε πρώτο βαθμό διόρισε ως συνήγορο του M.T. τον δικηγόρο του ενός από τους συγκατηγορούμενους. Παρά τη σοβαρότητα του αδικήματος, για το οποίο κατηγορείτο ο προσφεύγων, και την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, ο δικηγόρος διέθετε πάρα πολύ λίγο χρόνο για να μελετήσει τη δικογραφία και να προετοιμάσει την υπεράσπιση του ενδιαφερομένου. Λαμβανομένου υπ' όψη του επιχειρήματος του M.T. σύμφωνα με το οποίο υπήρχε σύγκρουση συμφερόντων ανάμεσα στον συγκατηγορούμενό του και στον ίδιο, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί κάποιος να επικαλεσθεί, για να δικαιολογήσει τη βραχύτητα αυτής της φάσης προετοιμασίας, το επιχείρημα ότι ο δικηγόρος ήταν, ως εκπρόσωπος του συγκατηγορουμένου, πολύ καλά ενημερωμένος σχετικά με τη δικογραφία.

Σημειώθηκαν επομένως, σε ό,τι αφορά τη δικαία απονομή δικαιοσύνης σε πρώτο βαθμό, σοβαρές παραλείψεις, εξαιτίας των οποίων επιδεινώθηκε ενδεχομένως η κατάσταση του προσφεύγοντος.

41. Πρέπει, ωστόσο, να παρατηρηθεί ότι κατά τη διαδικασία της έφεσης, όταν εκπροσωπήθηκε από άλλο δικηγόρο, ο προσφεύγων αμφισβήτησε την καταδίκη του και την ποινή που του επεβλήθη, ενώπιον του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών,

αρμόδιου να κρίνει εν προκειμένω οιοδήποτε θέμα νόμω και ουσία και να ακυρώσει την εκδοθείσα απόφαση (παράγραφος 14 ανωτέρω - απόφαση Belilos κατά της Ελβετίας της 29^{ης} Απριλίου 1988, série A No 132, σελ. 31-32, παρ. 72). Από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι ο δικηγόρος του προσφεύγοντος υποστήριξε κατά τη διαδικασία της έφεσης ότι η καταδίκη υπόκειται σε εγγύηση και ότι έπρεπε να διαταχθεί νέα δίκη λόγω ακυροτήτων που συνέβησαν κατά την εκπροσώπηση του προσφεύγοντος σε πρώτο βαθμό. Δεν υπάρχει δε καμία σαφής ένδειξη ότι το Εφετείο θα μπορούσε να υποθέσει, χωρίς να επιστηθεί η προσοχή του επί του συγκεκριμένου θέματος, ότι η διαδικασία που έλαβε χώρα σε πρώτο βαθμό, διεξήχθη χωρίς να εκπληρωθεί μία από τις διατυπώσεις που επιβάλλει ο νόμος (απόφαση Kerogarvi κατά της Φινλανδίας της 19^{ης} Ιουλίου 1995, série A No 322, σελ. 16, παρ. 42).

42. Σε κάθε περίπτωση, το Πενταμελές Εφετείο Αθηνών - μόνο αρμόδιο να εκδικάσει την έφεση κατά της απόφασης του Τριμελούς Εφετείου - απεφάνθη μετά το πέρας της συζητήσεως, κατά την οποία παρίστατο ο προσφεύγων μαζί με τον συνήγορό του. Δεδομένου ότι ο M.T. είχε τη δυνατότητα να εγείρει το θέμα της επικαλούμενης παρατυπίας κατά τη συζήτηση που αφορούσε την έφεσή του, και ότι κανένα στοιχείο δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν τηρήθηκε η αρχή της δικαίας απονομής δικαιοσύνης κατά τη διαδικασία της έφεσης, το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν υπήρξε εν προκειμένω παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 σε συνδυασμό με την παράγραφο 3 (β) της διάταξης αυτής.

43. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 σε συνδυασμό με την παράγραφο 3 (β).

IV. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6
ΠΑΡ. 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟ
3 (γ)

44. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι η νομοθεσία του εναγόμενου Κράτους δεν του επέτρεψε να τύχει παροχής συνηγόρου δωρεάν για να ασκήσει αναίρεση ενώπιον του Αρείου Πάγου. Επικαλείται δε το άρθρο 6 παρ. 1 και 3 (γ) της Σύμβασης, που ορίζει σχετικά ότι:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικάιως (...) υπό (...) δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση (...) επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. (...)

(...)

3. Ειδικώτερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα:

(...)

(γ) όπως υπερασπίση ο ίδιος εαυτόν ή αναθέση την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν η δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώση συνήγορον να τω παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης (...)

45. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί τον ισχυρισμό αυτό. Η Επιτροπή συμμερίζεται την άποψη του προσφεύγοντος, σύμφωνα με την οποία υπήρξε παραβίαση των επικαλουμένων διατάξεων.

A. Αρχές

46. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το δικαίωμα του κατηγορουμένου να του παρασχεθεί συνήγορος δωρεάν, αποτελεί ένα στοιχείο, μεταξύ άλλων, της έννοιας της δίκαιας ποινικής δίκης (βλέπε, ειδικότερα, την απόφαση Pham Hoang κατά της Γαλλίας της 25^{ης} Σεπτεμβρίου 1992, serie A No 243, σελ. 23, παρ. 39).

Στο σημείο αυτό, πρέπει να υπενθυμισθεί ότι κατά τη διαδικασία της έφεσης και της αναίρεσης, ο τρόπος εφαρμογής των παραγράφων 1 και 3 (γ) του άρθρου 6 εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες της διαδικασίας περί ης πρόκειται. Πρέπει δε να ληφθεί υπ' όψη το σύνολο των διαδικασιών που ακολουθούνται στα πλαίσια της εσωτερικής έννομης τάξης και ο ρόλος που διαδραμάτισε το ανώτατο δικαστήριο στην προκειμένη περίπτωση (βλέπε, μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις Granger κατά του Ηνωμένου Βασιλείου της 28^{ης} Μαρτίου 1990, serie A No 174, σελ. 17, παρ. 44, και Boneg κατά του Ηνωμένου Βασιλείου της 28^{ης} Οκτωβρίου 1994, serie A No 300, σελ. 74, παρ. 37).

B. Επιχειρήματα των παρισταμένων

47. Ο προσφεύγων επισημαίνει την αντίφαση που υφίσταται ανάμεσα στην προβλεπόμενη από το εσωτερικό δίκαιο του εναγόμενου Κράτους υποχρέωση των διαδίκων να παρίστανται στη συζήτηση με δικηγόρο, και στη μη παροχή συνηγόρου δωρεάν (παράγραφοι 21 και 26 ανωτέρω). Εάν είχε παρασχεθεί στον ενδιαφερόμενο συνήγορος δωρεάν, όπως είχε ζητήσει, ο συνήγορός του θα είχε μπορέσει να εισάγει νέα αίτηση αναίρεσης μετά από την εισαγωγική αίτηση που υπέβαλε στις 26 Μαρτίου 1993 (παράγραφος 16 ανωτέρω). Ο Άρειος Πάγος θα είχε ακυρώσει την καταδικαστική απόφαση και να διατάξει νέα δίκη για το λόγο ότι ο M.T. εκπροσωπήθηκε κατά τη διαδικασία σε πρώτο βαθμό από δικηγόρο που ήταν συνήγορος και ενός συγκατηγορουμένου, του οποίου τα συμφέροντα ήταν αντίθετα προς τα δικά του (παράγραφος 12 ανωτέρω).

48. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων δεν απέδειξε ότι ήταν άπορος. Παρατηρεί δε ότι ο M.T. εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο της εκλογής του κατά την προκαταρκτική έρευνα και

ότι επίσης ανέθεσε την υπεράσπισή του σε δικηγόρο όταν υπέβαλε αίτηση αναίρεσης (παράγραφος 16 ανωτέρω).

Περαιτέρω, επισημαίνει ότι, εν αντιθέσει προς τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος, δεν ήταν δυνατό να υποβληθεί νέα αίτηση επειδή εκείνη που υπεβλήθη στις 26 Μαρτίου 1993, στην οποία ο προσφεύγων δεν διατύπωνε τους λόγους αναίρεσης, ήταν, εξ αυτού του λόγου, απαράδεκτη. Ο ενδιαφερόμενος δήλωσε στις αρχές ότι ήταν άπορος μόλις στις 8 Ιουνίου 1993, ημερομηνία κατά την οποία η εκ του νόμου οριζόμενη προθεσμία υποβολής της αίτησης αναίρεσης είχε ήδη εκπνεύσει (παράγραφοι 15, 17 και 23 ανωτέρω). Κατά συνέπεια, ακόμη και αν είχε ικανοποιηθεί το από 8 Ιουνίου 1993 αίτημά του περί παροχής δικηγόρου εξ επαγγέλματος, ο προσφεύγων δεν θα είχε το δικαίωμα να καταθέσει νέα αίτηση επειδή είχε εκπνεύσει η προθεσμία. Υπό τις συνθήκες αυτές, λόγω της αμέλειας που επέδειξε ο M.T. ο οποίος δεν τήρησε τους απαιτούμενους όρους, δεν θα μπορούσε κανείς να ισχυρισθεί ότι η δωρεάν παροχή συνηγόρου σε αυτόν ενδεικνυόταν από το συμφέρον της δικαιοσύνης.

Τέλος, η Κυβέρνηση επισημαίνει ότι ο προσφεύγων θα είχε τη δυνατότητα να του παρασχεθεί δωρεάν συνήγορος σύμφωνα με το άρθρο 201 παρ. 6 του Ελληνικού Κώδικα Δεοντολογίας των Δικηγόρων, εάν είχε εμπρόθεσμα υποβάλει σχετικό αίτημα στις αρμόδιες υπηρεσίες. Η διάταξη αυτή υποχρεώνει το διοικητικό συμβούλιο του δικηγορικού συλλόγου να παρέχει δωρεάν συνήγορο στους εκκαλούντες που κατά την κρίση του είναι άποροι.

49. Η Επιτροπή έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 (γ), επειδή ο προσφεύγων ζήτησε και δεν επέτυχε να

.....

Γραφείο Μεταφράσεων Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique, Athènes.

Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translations Office, Athens.

του παρασχεθεί δωρεάν συνήγορος για την αίτηση αναίρεσης που κατέθεσε. Σε ό,τι αφορά την ανεπάρκεια των οικονομικών μέσω του Μ.Τ. σημειώνει ότι πολλά είναι τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει σαφώς η αδυναμία του να πληρώσει συνήγορο για την αναίρεση, όπως, ειδικότερα, το γεγονός ότι εκπροσωπήθηκε σε πρώτο βαθμό και κατά τη διαδικασία της έφεσης από δικηγόρους που είτε διορίσθηκαν εξ επαγγέλματος από το δικαστήριο, είτε του παρασχέθηκαν από ανθρωπιστική οργάνωση, και ότι κατά τον χρόνο εισαγωγής της αίτησης αναίρεσης, ήταν ήδη κρατούμενος στις φυλακές από τριετίας και πλέον.

50. Σχετικά με το θέμα εάν η δωρεάν παροχή συνηγόρου ενδεικνυόταν από το συμφέρον της δικαιοσύνης, η Επιτροπή επισημαίνει ότι, δικαιούμενος ή μη, λόγω εκπνοής της προθεσμίας, να καταθέσει συμπληρωματικό υπόμνημα για τους λόγους που αναφέρονται από την Κυβέρνηση (παράγραφος 48 ανωτέρω), ο προσφεύγων είχε καταδικασθεί σε ποινή φυλάκισης δώδεκα ετών και τριών μηνών, και ότι θα είχε λόγους να αμφισβητεί το γεγονός ότι η υπόθεσή του δικάστηκε δίκαια. Εντούτοις, επειδή ο προσφεύγων ήταν αδαής σε νομικά θέματα και αλλοδαπός μη γνωρίζων το ελληνικό νομικό σύστημα, δεν θα μπορούσε κανείς να αναμένει από αυτόν να γνωρίζει, χωρίς να συμβουλευθεί δικηγόρο, πώς να συντάξει μία αίτηση και ποιους λόγους να διατυπώσει. Υπό τις συνθήκες αυτές, από το συμφέρον της δικαιοσύνης ενδεικνυόταν να είχε μπορέσει ο προσφεύγων να τύχει του ευεργετήματος της παροχής συμβουλών από επαγγελματία δικηγόρο για την αίτηση αναίρεσης που κατέθεσε. Ωστόσο, το ελληνικό δίκαιο δεν προέβλεπε δωρεάν παροχή δικηγόρου για την αναίρεση. Υπήρξε επομένως εν προκειμένω παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 (γ).

Γ. Εκτίμηση του Δικαστηρίου**1. Απουσία επαρκών οικονομικών μέσων για την πληρωμή
συνηγόρου**

51. Το Δικαστήριο επισημαίνει μαζί με την Επιτροπή ότι είναι δύσκολο να διερευνηθεί στο στάδιο αυτό εάν ο προσφεύγων είχε εκείνη την εποχή την οικονομική ευχέρεια να πληρώσει συνήγορο κατά τη διαδικασία της αναίρεσης. Πρόκειται, στο σημείο αυτό, για ένα ζήτημα που σχετίζεται με τα πραγματικά περιστατικά, και το Δικαστήριο μόνο υπό εξαιρετικές περιστάσεις επεκτείνεται πέραν των περιστατικών που έχουν διαπιστωθεί από την Επιτροπή.

Παρατηρεί δε ότι η Επιτροπή διαπίστωσε ότι υφίστανται ορισμένα στοιχεία από τα οποία συνάγεται ότι ο προσφεύγων είχε πράγματι ανάγκη δωρεάν παροχής συνηγόρου, λαμβανομένων υπ' όψη των περιορισμένων οικονομικών μέσων που διέθετε. Από πλευράς του, το Δικαστήριο εκτιμά ότι με τα στοιχεία αυτά, ακόμη και αν δεν είναι καθοριστικής σημασίας, επιβεβαιώνεται η πεποίθησή του ότι ο προσφεύγων ήταν άπορος (βλέπε, *mutatis mutandis*, την απόφαση Pakelli κατά της Γερμανίας της 25^{ης} Απριλίου 1983, serie A No 64, σελ. 16, παρ. 34). Σε ό,τι αφορά το θέμα αυτό, επισημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος είχε εκπροσωπηθεί, σε πρώτο βαθμό, από δικηγόρο που διορίστηκε εξ επαγγέλματος και, κατά τη διαδικασία της έφεσης, από δικηγόρο που του παρασχέθηκε από ανθρωπιστική οργάνωση (παράγραφοι 11-12 και 14 ανωτέρω). Επίσης, δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι μόνη η αναγραφή του ονόματος του δικηγόρου του Π. στο έντυπο της αίτησης αναίρεσης, ενισχύει τη θέση της Κυβέρνησης, σύμφωνα με την οποία ο προσφεύγων είχε εξασφαλίσει τις υπηρεσίες του δικηγόρου αυτού και ~~μπορούσε να~~ τον πληρώσει (παράγραφος 16 ανωτέρω). Αρμόζει δε να παρατηρηθεί ότι, στη

.....

Γραφείο Μεταφράσεων Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Étrangères de la République
Hellénique, Athènes.

Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translations Office, Athens.

συνέχεια, ο προσφεύγων ζήτησε δύο φορές να του παρασχεθεί δωρεάν συνήγορος (παράγραφοι 17 και 19 ανωτέρω).

Περαιτέρω, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η Επιτροπή αποφάσισε να παράσχει δωρεάν συνήγορο στον Μ.Τ. κατά τη διαδικασία ενώπιόν της για το λόγο ότι είχε ανάγκη των υπηρεσιών του για να εκθέσει την υπόθεσή του. Εξακολούθησε δε να τυγχάνει του ιδίου ευεργετήματος για την εκπροσώπησή του ενώπιον του Δικαστηρίου.

Ούτως εχόντων των πραγμάτων και επειδή δεν υφίστανται σαφείς ενδείξεις προς την αντίθετη κατεύθυνση, το Δικαστήριο συμφωνεί με την άποψη της Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία ο προσφεύγων δεν διέθετε επαρκή οικονομικά μέσα για να πληρώσει τον εκπρόσωπό του ενώπιον του Αρείου Πάγου.

2. Το συμφέρον της δικαιοσύνης

52. Σχετικά με το θέμα εάν η δωρεάν παροχή δικηγόρου στον προσφεύγοντα ενδεικνυόταν από το συμφέρον της δικαιοσύνης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο Μ.Τ. κατηγορείτο για εισαγωγή και μεταφορά ναρκωτικών, και για χρήση πλαστού διαβατηρίου. Σε πρώτο βαθμό, κηρύχθηκε ένοχος και καταδικάστηκε σε ισόβια κάθειρξη, καθώς και σε καταβολή προστίμου έξι εκατομμυρίων δραχμών για τα σχετιζόμενα με τα ναρκωτικά αδικήματα, και σε οκτώ μηνών φυλάκιση για χρήση πλαστού εγγράφου. Η ποινή μειώθηκε, μετά από άσκηση του ενδίκου μέσου της εφέσεως, σε δώδεκα ετών φυλάκιση για αδικήματα σχετικά με τη νομοθεσία περί ναρκωτικών και σε τριών μηνών φυλάκιση για χρήση πλαστού εγγράφου. Το πρόστιμο μειώθηκε σε πέντε εκατομμύρια δραχμές (παράγραφοι 13-15 ανωτέρω). Λόγω της σοβαρότητας των αδικημάτων για τα οποία ο Μ.Τ. κηρύχθηκε ένοχος, και της αυστηρότητας των ποινών

που του επεβλήθησαν, είναι αναμφισβήτητο ότι από το συμφέρον της δικαιοσύνης ενδεικνυόταν η δωρεάν παροχή συνηγόρου στον προσφεύγοντα για την αναίρεση.

53. Σε αυτά προστίθεται και η πολυπλοκότητα της διαδικασίας αναίρεσης, με την οποία ο προσφεύγων αμφισβητούσε το γεγονός ότι η υπόθεσή του δικάστηκε δίκαια, και, στα πλαίσια της οποίας, ο προσφεύγων ήταν υποχρεωμένος να προβάλει νομικά επιχειρήματα για να πείσει το Δικαστήριο ότι είχε συμβεί ακυρότητα κατά την ενάσκηση των δικαιωμάτων του όσον αφορά την υπεράσπισή του. Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι η πολυπλοκότητα της διαδικασίας αυτής ενισχύεται και από το γεγονός ότι οι διάδικοι υποχρεούνται να παρίστανται με δικηγόρο κατά τη συζήτηση ενώπιον του Αρείου Πάγου (παράγραφος 26 ανωτέρω). Επίσης, η προετοιμασία υπομνήματος απαιτεί και τις γνώσεις και την πείρα νομικού, αλλά και την ιδιαίτερη γνώση των λόγων στους οποίους θα μπορούσε να βασισθεί μία αίτηση αναίρεσης. Θα πρέπει δε να επισημανθεί ότι ο προσφεύγων, αλλοδαπός ων και αγνοών την ελληνική γλώσσα και το ελληνικό δικανικό σύστημα, δεν ήταν σε θέση να διατυπώσει κάποιο λόγο αναίρεσης στην έγγραφη αίτησή του, λόγος για τον οποίο η αίτησή του απορρίφθηκε ως απαράδεκτη (παράγραφοι 16 και 18 ανωτέρω).

54. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο εκτιμά ότι από το συμφέρον της δικαιοσύνης ενδεικνυόταν η δωρεάν παροχή συνηγόρου στον προσφεύγοντα για την αίτηση αναίρεσης που προτίθετο να εισάγει ενώπιον του Αρείου Πάγου.

3. *Η δυνατότητα δωρεάν παροχής συνηγόρου σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία*

4. Το Δικαστήριο επισημαίνει κυρίως ότι σύμφωνα με το

άρθρο 513 παρ. 3 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ο συντάκτης μιας αίτησης αναίρεσης οφείλει να παρίσταται στη συζήτηση ενώπιον του Αρείου Πάγου με δικηγόρο (παράγραφος 26 ανωτέρω). Εν τούτοις, σύμφωνα με τη νομολογία του δικαστηρίου αυτού, όπως βεβαιώθηκε με την από 23 Φεβρουαρίου 1995 επιστολή του αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου προς τον πληρεξούσιο της Κυβερνήσεως, ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας δεν προβλέπει τη δωρεάν παροχή συνηγόρου για τις αιτήσεις αναίρεσεως (παράγραφοι 21 και 26 ανωτέρω). Βεβαίως, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι το διοικητικό συμβούλιο του δικηγορικού συλλόγου μπορούσε, σύμφωνα με το άρθρο 201 παρ. 6 του Κώδικα Δεοντολογίας των Δικηγόρων, να παρέχει δωρεάν συνηγόρο στους αιτούντες αναίρεση (παράγραφος 48 ανωτέρω), αλλά δεν έδωσε κανένα συγκεκριμένο παράδειγμα για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το σύστημα αυτό στην πράξη. Τέλος, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι ο Μ.Τ. ενημερώθηκε για τη δυνατότητα αυτή ή ότι η από 8 Ιουνίου 1993 αίτησή του διαβιβάστηκε στο διοικητικό συμβούλιο του δικηγορικού συλλόγου και ότι δόθηκε σε αυτή ευνοϊκή συνέχεια.

56. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο πρέπει να κρίνει ότι η ελληνική νομοθεσία ουδόλως προβλέπει τη δωρεάν παροχή συνηγόρου στα πρόσωπα που, όπως ο Μ.Τ. ασκούν αναίρεση. Συνεπώς, το γεγονός ότι εν προκειμένω ο προσφεύγων υπέβαλε την αίτησή του για δωρεάν παροχή συνηγόρου μετά την εκπνοή της προθεσμίας κατάθεσης της αίτησης αναίρεσεως, ολίγον ενδιαφέρει: ούτως ή άλλως, δεν θα εδίδετο συνέχεια σε αυτή.

4. Συμπέρασμα

5. Λαμβανομένου υπ' όψη του γεγονότος ότι το ελληνικό

δίκαιο δεν προβλέπει τη δωρεάν παροχή συνηγόρου σε περίπτωση αναίρεσης (παράγραφος 56 ανωτέρω), το Δικαστήριο κρίνει ότι συντρέχει λόγος απόρριψης της προκαταρκτικής ένστασης της Κυβερνήσεως και ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 σε συνδυασμό με την παράγραφο 3 (γ) της Σύμβασης.

V. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 50 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

58. Ο προσφεύγων ζητά δικαία ικανοποίηση σύμφωνα με το άρθρο 50 της Σύμβασης που ορίζει ότι:

«Εάν η απόφασις του Δικαστηρίου κρίνη ότι απόφασις ληφθείσα ή μέτρον διαταχθέν υπό δικαστικής ή πάσης άλλης Αρχής συμβαλλομένου μέρους αντίκειται εν όλω ή εν μέρει προς τας απορρεούσας εκ της (...) Συμβάσεως υποχρεώσεις, και εάν το εσωτερικόν δίκαιον του εν λόγω μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωσιν των συνεπειών της αποφάσεως ταύτης ή του μέτρου τούτου, η απόφασις του Δικαστηρίου χορηγεί, εν ανάγκη, εις το αδικηθέν μέρος δικαίαν ικανοποίησιν.»

A. Υλική ζημία

59. Ο Μ.Τ. ζητά δεκαπέντε εκατομμύρια δραχμές για υλική ζημία. Υποστηρίζει ότι το ποσό αντιστοιχεί στους μισθούς που δεν εισέπραξε κατά τη διάρκεια της κράτησής του, αφού μπορούσε να εργαστεί ως ναυτικός επί πενήντα μήνες με μηνιαίο μισθό 300 000 δραχμές. Κατά τον προσφεύγοντα, το ποσό που ζητά είναι εύλογο, αφού αντιστοιχεί προς τον κατώτατο μισθό στην Ελλάδα για περίοδο πενήντα επτά μηνών, επαυξημένο κατά 30%.

60. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί το αίτημα του προσφεύγοντος, και εκτιμά ότι δεν υφίσταται σχέση συνάφειας ανάμεσα στην παραβίαση που ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι έλαβε χώρα, και

στην υλική ζημία που επικαλείται. Πράγματι, δεν αποδείχθηκε ότι κατά τον χρόνο της σύλληψής του ο προσφεύγων όντως εργαζόταν ως ναυτικός. Εξ άλλου, ακόμη και αν είχε γίνει δεκτή η αίτηση αναίρεσης του προσφεύγοντος, δεν είναι βέβαιο ότι ο Μ.Τ. θα είχε αθωωθεί εάν διεξαγόταν νέα δίκη.

61. Ο πληρεξούσιος της Επιτροπής υποστηρίζει ότι δεν αποδείχθηκε καμία σχέση συνάφειας ανάμεσα στην επικαλούμενη παραβίαση και στη ζημία που ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι υπέστη. Επίσης, ακόμη και αν δεν είχαν παραβιαστεί τα δικαιώματα που εγγυάται στον προσφεύγοντα το άρθρο 6 της Σύμβασης, κάτι τέτοιο δεν συνεπάγεται απαραίτητα ότι ο προσφεύγων θα αθωνόταν.

62. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να επιδοθεί σε υποθέσεις περί του αν ο προσφεύγων θα είχε ή όχι αθωωθεί εάν, τυχόντος του ευεργετήματος της δωρεάν παροχής δικηγόρου, είχε πείσει τον Άρειο Πάγο ότι έπρεπε να διατάξει νέα δίκη. Εφόσον δεν αποδείχθηκε εν προκειμένω καμία σχέση συνάφειας ανάμεσα στη διαπιστωθείσα παραβίαση και στην επικαλούμενη υλική ζημία, το Δικαστήριο απορρίπτει το αίτημα.

B. Ηθική βλάβη

63. Ο προσφεύγων ζητά επίσης δέκα εκατομμύρια δραχμές για ηθική βλάβη. Αναφέρεται στην απόγνωση και την αγωνία υπό την οποία τελούσε μετά την καταδίκη του σε ισόβια κάθειρξη. Υποστηρίζει δε ότι είναι αναγκαίο να τύχει επανόρθωσης ώστε η Κυβέρνηση να παρέχει πλέον δωρεάν συνήγορο και κατά τη διαδικασία της αναιρέσεως.

64. Σύμφωνα με την Κυβέρνηση, εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση, η διαπίστωση αυτή θα αποτελούσε από μόνη της επαρκή επανόρθωση.

.....

65. Ο πληρεξούσιος της Επιτροπής δεν εκφέρει γνώμη.

66. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο προσφεύγων πρέπει να θεωρηθεί ότι υπέστη, συνεπεία της παραβίασης του δικαιώματός του σε δωρεάν παροχή συνηγόρου κατά τη διαδικασία της αναιρέσεως, ηθική βλάβη που η μόνη διαπίστωση της παραβίασης δεν θα αρκούσε για να την επανορθώσει. Αποφαινόμενο κατά δίκαια κρίση, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ενδιαφερόμενο 1 500 000 δραχμές.

Γ. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

67. Ο προσφεύγων ζητά 9 700 δολάρια ΗΠΑ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη που σχετίζονται με τη διαδικασία ενώπιον των οργάνων της Σύμβασης.

68. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, εάν το Δικαστήριο διαπιστώσει μία παραβίαση, στον προσφεύγοντα θα έπρεπε να επιδικασθούν μόνο τα όλως αναγκαία έξοδα και μέχρι ενός ευλόγου ποσού. Κατά την Κυβέρνηση, η παρουσία του βοηθού του συνηγόρου κατά τη συζήτηση δεν ήταν απαραίτητη και το υπόμνημα που κατέθεσε ο προσφεύγων στο Δικαστήριο ήταν παρόμοιο με τις συμπληρωματικές παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν ενώπιον της Επιτροπής, γεγονός το οποίο δικαιολογεί τη μείωση του αριθμού ωρών εργασίας που ο δικηγόρος ισχυρίζεται ότι πραγματοποίησε στα πλαίσια της υπόθεσης αυτής. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι το προς επιδίκαση ποσό δεν θα έπρεπε να υπερβαίνει τις 600 000 δραχμές.

69. Ο πληρεξούσιος της Επιτροπής δεν διατυπώνει καμία παρατήρηση σχετικά με το αίτημα περί καταβολής εξόδων και δικαστικής δαπάνης που υπέβαλε ο προσφεύγων.

70. Το Δικαστήριο, σύμφωνα με τη νομολογία του, πρέπει να εξετάσει, αφ' ενός, εάν τα έξοδα και η δικαστική δαπάνη

πραγματοποιήθηκαν πράγματι και υποχρεωτικά για να εμποδιστεί μία παραβίαση της Σύμβασης ή για να επιτευχθεί η επανόρθωση και, αφ' ετέρου, εάν ανέρχονταν σε εύλογο ποσό (βλέπε, για παράδειγμα, την απόφαση *Raninen* κατά της Φινλανδίας της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1997, *Recueil* 1997-VIII, σελ. 2825, παρ. 73).

71. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ο προσφεύγων είχε δικαστική νίκη όσον αφορά την αιτίαση τη σχετική προς το άρθρο 6 παρ. 1 και 3 (γ) της Σύμβασης. Δεν βλέπει λοιπόν το λόγο να αμφισβητήσει την αναγκαιότητα των εξόδων των σχετικών προς τις αντίστοιχες παρασχεθείσες από συνήγορο υπηρεσίες και προς την εκπροσώπηση του ενδιαφερομένου από δύο δικηγόρους κατά τη συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου.

72. Αποφαινόμενο κατά δίκαια κρίση, το Δικαστήριο επιδικάζει στον προσφεύγοντα 2 000 000 δραχμές, συν το Φ.Π.Α., μείον 20 298 Φράγκα Γαλλίας, ποσό που ήδη κατεβλήθη για παροχή συνηγόρου.

Δ. Τόκοι υπερημερίας

73. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαθέτει το Δικαστήριο, το νόμιμο επιτόκιο που εφαρμόζεται στην Ελλάδα την ημερομηνία της έκδοσης της παρούσας απόφασης είναι 6% ετησίως.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

1. *Συνεκδικάζει* επί της ουσίας την προκαταρκτική ένσταση της Κυβερνήσεως - η απόφαση ελήφθη ομόφωνα - και την απορρίπτει ομόφωνα.
2. *Ορίζει*, με έξι ψήφους έναντι τριών, ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 σε συνδυασμό με την παράγραφο 3 (β).
3. *Ορίζει*, ομόφωνα, ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 σε συνδυασμό με την παράγραφο 3 (γ).
4. *Ορίζει*, ομόφωνα,

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, εντός τριών μηνών, 1 500 000 (ένα εκατομμύριο πεντακόσιες χιλιάδες) δραχμές για ηθική βλάβη και 2 000 000 (δύο εκατομμύρια) δραχμές για έξοδα και δικαστική δαπάνη, συν το Φ.Π.Α., μείον 20 298 (είκοσι χιλιάδες διακόσια ενενήντα οκτώ) φράγκα που θα μετατραπούν σε δραχμές σύμφωνα με την ισχύουσα κατά την ημερομηνία της καταβολής τιμή,

β) ότι τα ποσά αυτά θα πρέπει να προσαυξάνονται με έναν απλό τόκο 6% ετησίως από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή.

5. Απορρίπτει, ομόφωνα, το αίτημα περί δικαίας ικανοποίησης ως προς το υπόλοιπο ποσό.

Συντάχθηκε στη Γαλλική και στην Αγγλική γλώσσα, και, εν συνεχεία, δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο Στρασβούργο, στις 9 Ιουνίου 1998.

Υπογραφή: Rudolf BERNHARDT

Πρόεδρος

Υπογραφή: Herbert PETZOLD

Γραμματέας

Στην παρούσα απόφαση επισυνάπτεται, σύμφωνα με τα άρθρα 51 παρ. 2 της Σύμβασης και 53 παρ. 2 του Κανονισμού Α, η ατομική γνώμη, εν μέρει διάφορη, του κ. van Dijk, με την οποία συμφωνούν και οι κ.κ. Makarczyk και Jambrek.

Μονογραφή: R.B.

Μονογραφή: H.P.

ΑΤΟΜΙΚΗ ΓΝΩΜΗ
EN MEPEI ΔΙΑΦΟΡΗ
ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ VAN DIJK

ΜΕ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΣΥΜΦΩΝΟΥΝ
ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΚΑΣΤΕΣ ΜΑΚΑΡCZYK ΚΑΙ JAMBREK*(Προσωρινή μετάφραση)*

Συμφωνώ με την ομόφωνη απόφαση περί παραβιάσεως των παραγράφων 1 και 3 (γ) σε συνδυασμό με το άρθρο 6 της Σύμβασης. Δεν μπορώ, ωστόσο, να συμφωνήσω με την πλειοψηφία και την απόφασή της περί μη παραβιάσεως των παραγράφων 1 και 3 (β) σε συνδυασμό με την ίδια διάταξη.

Στην απόφασή του (παράγραφος 40), το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, κατά τη διαδικασία ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, παρά τη σοβαρότητα του αδικήματος για το οποίο κατηγορείτο ο κατηγορούμενος και την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, ο δικηγόρος του Μ.Τ. διέθετε πάρα πολύ λίγο χρόνο για να μελετήσει τη δικογραφία και να προετοιμάσει την υπεράσπιση του ενδιαφερομένου. Το Δικαστήριο διατυπώνει τη γνώμη ότι, λαμβανομένου υπ' όψη του επιχειρήματος του προσφεύγοντος, σύμφωνα με το οποίο υπήρχε σύγκρουση συμφερόντων ανάμεσα στον συγκατηγορούμενό του και στον ίδιο, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί κάποιος να επικαλεσθεί, με σκοπό να δικαιολογήσει τη βραχύτητα αυτής της φάσης προετοιμασίας, το επιχείρημα ότι ο δικηγόρος ήταν, ως εκπρόσωπος του συγκατηγορούμενου, άριστα ενημερωμένος όσον αφορά τη δικογραφία.

Στα πλαίσια αυτά, η απόφαση έπρεπε -και όφειλε κατά τη γνώμη μου- να παραπέμψει και στο γεγονός ότι το ελληνικό δίκαιο δεν επιτρέπει τον διορισμό δικηγόρου που εκπροσωπεί αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα. Πράγματι, και μόνο το γεγονός ότι το δικαστήριο που δίκασε σε πρώτο βαθμό, παρέβλεψε την απαγόρευση αυτή, μας επιτρέπει να διατηρούμε αμφιβολίες και να αναρωτιόμαστε κατά πόσον ο προσφεύγων διέθετε τις αναγκαίες

.....

Γραφείο Μεταφράσεων Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République
Hellénique, Athènes.

Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translations Office, Athens.

ευκολίες προς προετοιμασία της υπεράσπισής του.

Ούτως ή άλλως, το Δικαστήριο έκρινε ότι, όσον αφορά το θέμα εάν η υπόθεση του προσφεύγοντος δικάστηκε δίκαια σε πρώτο βαθμό, σημειώθηκαν σοβαρές παραλείψεις, εξ αιτίας των οποίων επιδεινώθηκε ενδεχομένως η θέση του προσφεύγοντος. Αυτή η μάλλον αυστηρή κριτική αποτελεί μάλλον προανάκρουσμα μιας διαπίστωσης της παραβίασης των παραγράφων 1 και 3 (β) σε συνδυασμό με το άρθρο 6.

Για να αποφασίσει περί της υπάρξεως ή μη, εν προκειμένω, μιας τέτοιας παραβίασης, η πλειοψηφία βασίστηκε σε δύο επιχειρήματα.

Πρώτον, η πλειοψηφία παρατηρεί (παράγραφος 41) ότι από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι ο δικηγόρος του προσφεύγοντος υποστήριξε ενώπιον του [Πενταμελούς] Εφετείου ότι η καταδίκη υπόκειται σε εγγύηση και ότι έπρεπε να διαταχθεί νέα δίκη εξαιτίας των ακυροτήτων που συνέβησαν κατά την εκπροσώπηση του προσφεύγοντος, σε πρώτο βαθμό, ούτε ότι το Εφετείο θα μπορούσε να υποθέσει, χωρίς να επιστηθεί η προσοχή του επί του συγκεκριμένου θέματος, ότι η διαδικασία που έλαβε χώρα σε πρώτο βαθμό, διεξήχθη χωρίς να εκπληρωθεί μία από τις διατυπώσεις που επιβάλλει ο νόμος. Ποιος ο σκοπός του επιχειρήματος αυτού;

Εννοεί η πλειοψηφία ότι ο προσφεύγων δεν εξήντησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα επειδή δεν ήγειρε το θέμα, κατά τη διαδικασία ενώπιον του εφετείου, επί της ουσίας; Τούτο θα μπορούσε να είναι ένα αξιοσημείωτο μέσο υπεράσπισης για την Ελληνική Κυβέρνηση. Όμως, η Κυβέρνηση δεν διατύπωσε καμία ένσταση περί απαραδέκτου για μη εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων σε σχέση με τις παραλείψεις που σημειώθηκαν

.....

Γραφείο Μεταφράσεων Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République
Hellénique, Athènes.

Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translations Office, Athens.

κατά τη διαδικασία σε πρώτο βαθμό, ούτε ενώπιον της Επιτροπής ούτε ενώπιον του Δικαστηρίου. Και, βεβαίως, το Δικαστήριο δεν υποχρεούται να λάβει την πρωτοβουλία και να εξετάσει εάν πληρούται η προϋπόθεση της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων.

Η εννοεί η πλειοψηφία ότι θα μπορούσε κανείς να καταλήξει, τελικά, στο συμπέρασμα ότι ο προσφεύγων δεν ήγειρε το θέμα κατά τη διαδικασία της έφεσης επειδή ο ίδιος δεν εκτίμησε ότι οι παραλείψεις τον είχαν βλάψει; Εάν ισχύει το τελευταίο, τότε υποστηρίζω ότι αφού ο προσφεύγων επέτυχε να γίνει δεκτή η προσφυγή του, και ως προς την κατάσταση του θύματος, και αφού το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι παραλείψεις ήταν σοβαρές και τέτοιου είδους που θα μπορούσαν να επιδεινώσουν τη θέση του προσφεύγοντος, η άποψη ότι ο ενδιαφερόμενος θα μπορούσε να γνωρίζει κάποια στιγμή εάν τούτο επιδείνωνε ή όχι τη θέση του - άποψη που, ωστόσο, ουδέποτε διατυπώθηκε αλλά προέκυπτε μόνο από ορισμένα περιστατικά- δεν μπορεί και δεν πρέπει να επηρεάσει καθοριστικά την απόφαση περί υπάρξεως ή μη μιας παραβίασης.

Το δεύτερο επιχείρημα που προβάλλει η πλειοψηφία (παράγραφος 42) είναι ότι μετά τη διαδικασία σε πρώτο βαθμό και τις παραλείψεις που σημειώθηκαν όσον αφορά τη δίκαιη εκδίκαση της υπόθεσης, ο προσφεύγων πέτυχε να επανεξεταστεί η υπόθεσή του στο σύνολό της, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της έφεσης, που πληρούσε όλες τις προϋποθέσεις όσον αφορά τη δίκαιη εκδίκαση. Βέβαια, η πλειοψηφία δεν διατύπωσε ακριβώς με τον ίδιο τρόπο το επιχείρημα, το συμπέρασμα, πάντως, είναι, σύμφωνα με το Δικαστήριο, ότι οι παραλείψεις που σημειώθηκαν κατά τη διαδικασία σε πρώτο βαθμό, αποκαταστάθηκαν κατά τη διαδικασία της έφεσης. Πως, όμως, επανορθώθηκαν τα σφάλματα

αυτά, εάν το εφετείο δεν έλαβε γνώση αυτών και δεν ασχολήθηκε με αυτά; Εφόσον, σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο, ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, μόνο αρμόδιο να κρίνει σε δύο τουλάχιστον βαθμούς, έχει δικαίωμα και σε δύο διαδικασίες που να πληρούν τις προϋποθέσεις της δίκαιης εκδίκασης. Εάν η διαδικασία σε πρώτο βαθμό δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις αυτές, η παράλειψη αυτή δεν θα μπορούσε να αποκατασταθεί μόνο και μόνο επειδή η υπόθεσή του εκδικάστηκε δίκαια κατά τη διαδικασία της έφεσης, διότι εξ αυτού του γεγονότος, το θέμα της δίκαιης εκδίκασης κατά τη διαδικασία σε πρώτο βαθμό, θα καθίστατο κενό περιεχομένου. Η παράλειψη μπορεί να αποκατασταθεί μόνον εάν το εφετείο, ενόψει των παραλείψεων όσον αφορά τη δίκαιη εκδίκαση, ακυρώσει την απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και διατάξει νέα δίκη. Όμως, τούτο δεν συνέβη εν προκειμένω.

Η νομολογία του Δικαστηρίου που αφορά τις λιγότερο σοβαρές παραβιάσεις -στην οποία δηλώνει ότι το γεγονός ότι εκδίδεται απόφαση κατά τη διάρκεια διαδικασίας που δεν διεξάγεται σύμφωνα με το άρθρο 6, μπορεί να επανορθωθεί με την άσκηση ενός δικαιώματος προσφυγής σε δικαστήριο που παρέχει τις εγγυήσεις της διάταξης αυτής (βλέπε, ειδικότερα, την απόφαση Ozturk κατά της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας της 21^{ης} Φεβρουαρίου 1984, serie A No 73, σελ. 21-22, παρ. 56)- δεν εφαρμόζεται στην παρούσα υπόθεση που ο προσφεύγων καταδικάστηκε σε ισόβια κάθειρξη από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο και σε περισσότερο από δώδεκα έτη φυλάκιση από το εφετείο.

Επειδή πρόκειται για κατηγορίες ποινικής φύσης που αφορούν

κακουργήματα, η εγγύηση που αφορά την παροχή των αναγκαίων ευκολιών προς προετοιμασία της υπεράσπισης, είναι εξίσου σημαντική για τον κατηγορούμενο, όπως άλλωστε και η εγγύηση που αφορά την ανεξαρτησία και την αμεροληψία του δικαστηρίου. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, το Δικαστήριο θα έπρεπε να εφαρμόσει ανάλογα την απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση De Cubber, με την οποία έκρινε ότι, λόγω των σοβαρών παραλείψεων που σημειώθηκαν κατά τη διαδικασία σε πρώτο βαθμό, «το εφετείο δεν τις αποκατέστησε, αφού δεν ακύρωσε, για το λόγο αυτό, την απόφαση του πρωτοδικείου στο σύνολό της» (απόφαση De Cubber κατά του Βελγίου της 26^{ης} Οκτωβρίου 1984, série A No 86, σελ. 19, παρ. 33).

Για τους παραπάνω λόγους, τα δύο επιχειρήματα που διατύπωσε η πλειοψηφία για να κρίνει τελικά ότι παρά τις παραλείψεις που διαπιστώθηκαν όσον αφορά τη δίκαιη εκδίκαση κατά τη διαδικασία [σε πρώτο βαθμό], δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 (β), δεν με έπεισαν. Και επειδή τα περιστατικά που μας εκτέθηκαν, δεν μου παρέχουν κανένα άλλο επιχειρήμα για να καταλήξω στο συμπέρασμα αυτό, εκτιμώ ότι υπήρξε παραβίαση των παραγράφων 1 και 3 (β) σε συνδυασμό με το άρθρο 6.

Ακριβής μετάφραση από τη Γαλλική εκ του συνημμένου υπηρεσιακού εγγράφου.

Αθήνα, 02-07-1998

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

Μ. Παπαδοπούλου

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ